

МОВА – ЦЕ ДОЛЯ НАШОГО НАРОДУ

Зізнаюся: люблю читати-перечитувати полум'яні рядки славетного українського Поета, Громадянина, віднедавна Героя України Дмитра Павличка.

Ось і ці:

*Бо мова – то не звук, а думка боготворна,
Зерно, що хліб дає й життя снагу святу.*

Скільки величної мудрості й глибини закладено у них?!?!

А й справді, ключем до розуміння проблем нашого буття виступає мова. Воістину, як казав мудрець, царице душ людських.

Пристрасті навколо мовних проблем не вщухають, і конфлікт між двома поширеними в Україні мовами виразно загострюється. Російській мові вдалося витіснити і замінити українську на значній території її поширення у головній функції, яку виконує мова, – функції засобу спілкування між людьми. Викривлена або деформована мовна ситуація блокує реалізацію іншої надзвичайно важливої ролі національної мови – об'єднавчої. Відбувається те, про що знали ще древні римляни: чия мова – того й влада, чия влада – того й мова.

Однією з основних причин боротьби за незалежність України, за право народу мати власну державу було мовне читання. Першим кроком до проголошення незалежності стало оголошення 1989 року української мови державною в Українській РСР. У прийнятому тоді “Законі про мови” зазначалося, що “українська мова є одним з вирішальних чинників національної самобутності українського народу”, її державність забезпечує “гарантування його суверенної національно-державної майбутності”. У “Декларації про державний суверенітет України”, прийнятій Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 року, з-поміж іншого вказувалося: “Українська РСР забезпечує національно-культурне відродження українського народу, його історичної свідомості і традицій, національно-

етнографічних особливостей, функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя”.

Той чи інший народ створює власну державу, насамперед, для того, щоб захистити свою мову, а значить – і освіту, і культуру, а відтак і себе, як і націю. Українці не є якимсь виключенням із правил, що підтверджується історичною ходою розвитку людства. Коли у Франції 200 років тому виявилось, що французькою мовою володіло менше половини населення країни, французи доклали усіх зусиль, щоб єдиною мовою спілкування тут стала саме французька мова. В Італії у 1861 році (у Російській імперії відмінили кріпосне рабство, але розпочали “новий наступ” на остаточне знищення української мови) італійською мовою розмовляло менше 5% населення – італійська еліта домоглася, щоб у країні повсюдно запанувала італійська мова. Тоді лозунгом став заклик: “У нас є Італія, потрібно створити італійців”. Коли постала незалежна Польща, у містах панувала російська мова. Коли відновлювалася держава Ізраїль, івритом володіли одиниці – тепер це звична повсякденна мова країни. У США – етнічний конгломерат, а мова – одна. Така ж ситуація і в Російській Федерації. Боротьба за незалежність Чехії була, насамперед, боротьбою проти онімечування чеського народу. Хорватія стала домагатися незалежності, передусім, тому, що їй загрожувала мадяризація. Провінція Квебек у Канаді раз у раз ставить питання про вихід зі складу країни не через економічні чи соціальні проблеми, а заради збереження власної мови та культури франкомовного населення.

Мова – мати кожного народу. А “хто матір забуває, того Бог карає”, – писав Великий Кобзар українського народу Т.Г. Шевченко, звертаючись і до мертвих, і до живих, і до ненароджених земляків своїх. До нас з тобою, любий читачу.

Рідна мова виступає носієм історії народу, його культури, духовності, традицій, вірувань. Через мову відбувається засвоєння людиною буття народу і естафета духовних цінностей від покоління до покоління.

Людина, пізнаючи мову свого народу, прилучається до джерел неповторної духовності нації, часом стає її носієм і творцем. Це право і святий від народження обов'язок кожного і водночас надійний показник реального, а не лише декларованого патріотизму.

Класик німецької літератури ХІХ століття, поет і просвітитель Й.Г. Гердер, який, до речі, захоплювався історією “країни козаків – вільних людей” та мовою і піснями нашого народу, влучно написав: “Хто не любить своєї рідної мови, солодких, святих звуків свого дитинства, не заслуговує на ім'я людини”.

Тепер чи не про найголовніше. Ми маємо власну державу – Україну. Перебуваємо на 14 році незалежності. У Заяві Міжнародної громадської організації “Конгресу захисту української мови” говориться: “Основою будь-якої держави є нація з її невід'ємним атрибутом – мовою. Народ, роз'єднаний мовно, ще ніколи не утвердився як нація. Не може викликати поваги до себе держава, основний етнос якої після здобуття незалежності втрачає єдину основу духовного розвитку і базовий чинник національної безпеки”.

Цікавою, з точки зору розгляду даної проблематики, є довідка Рахункової палати України “Про результати аналізу стану виконання Комплексних заходів із всебічного розвитку української мови, панування та використання коштів Державного бюджету України на їх впровадження” за роки державної незалежності України. Ось лише кілька таких вражаючих фактів:

станом на 1 січня 2003 р. в Україні зареєстровано 16176 друкованих засобів масової інформації, з них українською мовою 3345 видань, або 20,7 відсотка;

за даними Державного комітету статистики України, щоденний разовий тираж російськомовних газет, що виходять в Україні, становив на початок 2002 року 32,1 мільйона примірників, тоді як україномовних – 18,2 мільйона. Склалася ситуація, коли на сто українців припадає 46 примірників рідною мовою, а на сто росіян, які проживають в Україні, – 386 примірників, або у 8,4 раза більше;

охоплення населення території України програмами радіомовлення УР-1, УР-2, УР-3 у 1996 р. відповідно складало 93%, 89%, 55%. Станом на 1 липня 2003 року цей показник складав: УР-1 – 61%, УР-2 – 43%, УР-3 – 15,2%, тобто охоплення території України радіомовленням за останні роки зменшилось наполовину. Це говорить про доволі складну ситуацію з українською мовою в Україні. Знову ж таки, як у Т.Г. Шевченка: “Серце болить, а розказувати треба”.

Не вступаючи у дискусію, за дотепником, “чия мама краща”, все-таки наважуюсь святе і високе називати святим і високим. “За все золото світу, – написав наш славетний земляк, лауреат Національної премії ім. Т.Г. Шевченка поет Д.Д. Кремінь, – я не віддам одне: мову. Мову, щастя моє і горе українське, мову мою і мову моїх прадідів і прабабусь, український солов’їний грім і зливу, манну небесну і попіл спаленої хати, останню сльозу того козака, що їде за Дунай, і того, що конає на палі, та з палі й розпаленого вогнища посилає останній привіт на Україну кохану...”

Цілком поділяючи і серцем приймаючи позицію вболівання за долю рідної мови, усвідомлюємо, що від працівників освіти, культури, мистецтва, від усіх нас залежить національно-духовне відродження в добу державного будівництва. Як заповіт для нас звучать слова-спалахи справжнього патріота рідної і любої української землі, охоронця мови свого народу Олесь Гончара: “Мова – це доля нашого народу, і вона залежить від того, як певно ми всі плекатимемо її”.

Шануймо і шануймося!